

Εκκλησιαστικά ελληνορθόδοξα παραμύθια: Η Κερκόπορτα και ο «μαρμαρωμένος βασιλιάς»

Είναι γνωστόν, πως κατά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης, οι ρασοφόροι λειτούργησαν ως πέμπτη φάλαγγα, καλλιεργώντας είτε κλίμα ηττοπάθειας -αντιτιθέμενοι στην ένωση των Εκκλησιών- λέγοντας πως «είναι θέλημα Θεού η Πόλη να τουρκέψει», είτε ερχόμενοι και σε απευθείας συνομιλίες με τους Οθωμανούς. Τις προδοσίες των ρασοφόρων, προσπαθεί μέχρι και σήμερα η Εκκλησία να καλύψει με το παραμυθάκι της ξεχασμένης Κερκόπορτας (λες και επρόκειτο για μια απλή πόρτα

που έκλεινε με ένα απλό πόμολο που δεν ασφάλισε καλά). Βεβαίως, για να είμαστε ακριβοδίκαιοι, ακόμη κι αν παρακάμψουμε το γεγονός, πως τουλάχιστον 30.000 ρασοφόροι «πέρδονταν κι έθρεφαν πρωκτό» (κατά την έκφραση του Δημήτρη Λιαντίνη) στα πάμπολλα μοναστήρια και τις εκκλησιές της περιοχής της Κωνσταντινούπολης (μόνο εντός της πόλεως υπήρχαν, όπως λέγεται, 300 μοναστήρια με 10.000 καλόγερους, ενώ διάφορες αναφορές και εκτιμήσεις ανεβάζουν τον συνολικό αριθμό έως και 300.000), όταν την ίδια στιγμή, την άμυνα της πόλης προσπαθούσαν να κρατήσουν μετά βίας 10.000 άνδρες, απέναντι στους 150.000 περίπου Οθωμανούς πολιορκητές, δεν θα πρέπει να αγνοήσουμε και να παραγνωρίσουμε το γεγονός πως στο πλάι των ρασοφόρων αυτών συντάχθηκαν και πολλοί κοσμικοί, που βλέποντας το τέλος να πλησιάζει προσπάθησαν να περισώσουν ότι μπορούσαν.

Η Κερκόπορτα -που αξίζει να σημειωθεί ότι χρησιμοποιούνταν κυρίως από μοναχούς-, ότι κι αν συνέβη, δεν απέφερε το αποφασιστικό πλήγμα στην ήδη παραπαίουσα Κωνσταντινούπολη. Στην πραγματικότητα η Βυζαντινή Αυτοκρατορία είχε πάψει εκ των πραγμάτων να υφίσταται, αρκετά χρόνια πριν, και είχε περιοριστεί στην περιοχή της Κωνσταντινούπολης. Οι Οθωμανοί είχαν ήδη κατακυριεύσει την άλλοτε κραταιά αυτοκρατορία και το μόνο που έμενε ήταν η χαριστική βολή· το κερασάκι στην τούρτα: Η τυπική κατάληψη της πρωτεύουσας. Και λέμε τυπική, γιατί ουσιαστικά η Κωνσταντινούπολη είχε

υποταχθεί, όταν πλήρωνε φόρο υποτέλειας στον Σουλτάνο. Η Κωνσταντινούπολη έπαψε να έχει τον έλεγχο των Στενών, απ' την στιγμή που οι Τούρκοι ευθαρσώς έχτισαν δίπλα στην Πόλη, στον Βόσπορο, το κάστρο «Ρούμελη Χισάρ» και φορολογούσαν τα διερχόμενα πλοία.

Η Κερκόπορτα (που παρεμπιπτόντως, δεν μνημονεύεται ούτε στο χρονικό του Φραντζή, ούτε του Μπαρμπάρο), είτε «ξεχάστηκε» ανοικτή, είτε -το πιθανότερον- την άνοιξαν κάποιοι από μέσα, δεν συνέβαλε αποφασιστικά στην κατάληψη της πόλης. Άλλωστε οι Τούρκοι είχαν ήδη σκαρφαλώσει στα μισογκρεμισμένα τείχη και εισέβαλαν στην πόλη. Επέφερε όμως ένα άλλο πλήγμα: Συνέβαλε στον εγκλωβισμό και στην παρεμπόδιση διαφυγής των αλλοφρονούντων κατοίκων. Όχι όλων βέβαια, γιατί πολλοί -και κυρίως οι ανθενωτικοί- κλειστήκαν στις εκκλησιές και το άβουλο και φανατισμένο θρησκευτικό πλήθος έψελνε μοιρολατρικά «Κύριε ελέησον» και περίμενε βοήθεια απ' τον...ουρανό. Το άνοιγμα της Κερκόπορτας όμως, εξυπηρετούσε έναν πολύ πιο ουσιαστικό σκοπό. Το Κοράνι προβλέπει την προστασία των «απίστων» κατοίκων μιας πόλης που παραδίδονται οικειοθελώς. Εκεί λοιπόν θα πρέπει να αναζητηθούν τα βασικά κίνητρα αυτών που άνοιξαν την Κερκόπορτα, είτε ρασοφόρων, είτε κοσμικών, είτε και των δυο μαζί. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο πως η περιοχή όπου βρίσκονταν η Κερκόπορτα -όπως και αρκετές ακόμη- δεν πειράχτηκε απ' τους Τούρκους.

Τα παραπάνω ενισχύει κι ένα έγγραφο που φέρει τον τίτλο «Η πτώσις της Κωνσταντινουπόλεως» και το οποίο συνέταξε η Θεοδώρα Φραντζή, κόρη του πρωτοβεστιάριου του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Γεωργίου Φραντζή. Η Θεοδώρα Φραντζή ήταν σύζυγος του στρατιωτικού σύμβουλου του αυτοκράτορα, Εδουάρδου Ντε Ριστόν. Το έγγραφο εκδόθηκε στην Αγγλία το 1454, όπου είχαν καταφύγει και οι δύο μετά την Άλωση. Στο έγγραφο αυτό, περιγράφεται, μεταξύ άλλων και μια περίπτωση συνδιαλλαγής ρασοφόρων και κοσμικών με τον εκπρόσωπο του Μωάμεθ Β' του Πορθητή, Ρεσίτ Πασά της Ανδριανούπολης, λίγες ημέρες πριν την κατάληψη της πόλης. Οι συναντήσεις γινόταν -κρυφά και νύχτα φυσικά- στο μοναστήρι της Αγίας Ευθυμίας και κατά τύχην υπέπεσαν στην αντίληψη του Εδουάρδου Ντε Ριστόν. Από πλευράς των ρασοφόρων, στις διαπραγματεύσεις αυτές έλαβε μέρος ο ιεροκήρυκας της Αγίας Σοφίας, Ιωάσαφ, κι από πλευράς των κοσμικών ο Μέγας Δούκας Λεόντιος και ο αρχιναύαρχος Νεόφυτος. Παρατίθεται ο διάλογος μεταξύ των δωσίλογων και του Ρεσίτ Πασά, έτσι όπως διασώθηκε και δημοσιεύθηκε («Δαυλός», Μάρτιος 1993):

Μέγας Δούκας Λεόντιος: Πρέπει να είμαστε εξασφαλισμένοι απ' όλες τις

πλευρές πασά μου. Εσείς ζητάτε όρκους, ενέχυρα κι ομήρους, χωρίς να προσφέρετε τίποτε.

Ρεσίτ Πασάς: Ο αρχηγός των πιστών, ο Μωάμεθ, όσο εξαρτάται απ' αυτόν, επιθυμεί να μην χυθεί το αίμα των υπηκόων του, καθώς και των Ναζωραίων, γιατί έτσι μας προστάζουν τα ιερά μας βιβλία που γράφουν: «Αιχμαλωσία στους άπιστους και θάνατος στους αποστάτες». Με έστειλε λοιπόν να συνθηκολογήσουμε μαζί σας, όχι γιατί αμφιβάλλει πως ο Αλλάχ θα του παραδώσει την Κωνσταντινούπολη, αλλά γιατί θέλει να χαθούν όσο γίνεται λιγότεροι άνθρωποι για την απόκτησή της.

Ιωάσαφ: Αυτό μπορεί να γίνει! Να πεις όμως στον σουλτάνο σου, ότι αν θεωρεί ότι μπορεί να καταλάβει την πόλη πολεμώντας, κάνει λάθος. Θα πρέπει να ρίξει στην μάχη όλον τον στρατό του κι ολόκληρο το πυροβολικό. Και τότε πάλι, μα τους Άγιους Αναργύρους, δεν είναι σίγουρο πως θα νικήσει.

Ρεσίτ Πασάς: Σας ακούω λοιπόν. Πέστε μας τις προτάσεις σας.

Ιωάσαφ: Δεν είναι καθόλου δύσκολο να θυμηθείτε όσα θ' ακούσετε και να τα πείτε στον αφέντη σας. Πρώτον, οι δέκα κυριότερες εκκλησίες και η Αγία Σοφία να μείνουν στους χριστιανούς, καθώς και όλα τα μοναστήρια με τις περιουσίες και τα εισοδήματά τους. Δεύτερον, ζητούμε εγγυήσεις ζωής, προσώπων, ιδιοκτησίας, οικιών, γαιών, υπηρεσιών και όλων εκείνων, τα ονόματα των οποίων αναφέρονται μέσα σ' αυτό το έγγραφο που σας παραδίδω. Και τρίτον, οι χριστιανοί που θα σωθούν, να μην υποχρεωθούν ν' αλλάξουν τρόπο ντυσίματος και να έχουν δικαίωμα να καβαλάνε σε άλογο. Επίσης να μην καταπιέζονται θρησκευτικά.

Οι συναντήσεις αυτές γνωστοποιήθηκαν στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, αλλά αποφάσισε να μην τους συλλάβει, μέχρι να μάθει την απάντηση του Μωάμεθ Β'. Στην επόμενη συνάντηση, τον λόγο πήρε πρώτος ο Ρεσίτ Πασάς:

Ρεσίτ Πασάς: Σας αναγγέλλουμε, ότι σύμφωνα με όσα είπαμε στην τελευταία μας συνάντηση, οι σύντροφοί μου κι εγώ ήρθαμε σε επαφή με τον σεβαστό μας σουλτάνο στην Ανδριανούπολη...

Ιωάσαφ: Ελπίζω ότι η απάντηση του σουλτάνου θα είναι ευχάριστη για όλους. Ο κίνδυνος αυτών των συναντήσεων, είναι πολύ μεγάλος για εμάς. Εσείς δεν έχετε να φοβηθείτε τίποτε. Κι αν η διαπραγμάτευση αποτύχει, εμείς θα έχουμε πάντα τον φόβο, μήπως και μαθευτούν αυτά που συζητάμε, ενώ εσείς θα πάρετε αμοιβή από τον κύριό σας, γι' αυτήν σας την αποστολή.

Ρεσίτ Πασάς: Οι όροι του σουλτάνου είναι ευνοϊκοί για όλους, εκτός κι αν, παρά την απελπιστική σας θέση, φανείτε άνθρωποι παράλογοι.

Ιωάσαφ: Η θέση μας βρίσκεται στα χέρια του Θεού. Και δεν ήρθαμε εδώ για ν' ακούσουμε απειλές. Προχώρα σε παρακαλώ στην απάντηση. Έχε όμως υπόψιν σου, ότι όποιες κι αν είναι οι συνέπειες αυτών των νυχτερινών μας συναντήσεων, είναι η τελευταία φορά που μαζευόμαστε εδώ.

Ρεσίτ Πασάς: Για την πρώτη πρόταση, δηλαδή για τις δέκα εκκλησιές και τα μοναστήρια, καθώς και για τις εκκλησιαστικές περιουσίες, ο σουλτάνος λέει «ναι», σας τα παραχωρεί. Για την δεύτερη, λέει «ναι»· σαν εγγύηση ορκίζεται στον άγιο μας νόμο. Για την τρίτη, λέει «μερικώς ναι», γιατί οι μουφτήδες δεν συμφωνούν να ιππεύουν οι χριστιανοί σε άλογα. Διέταξε να εξαιρεθούν αυτοί που θα του παραδώσουν την πόλη.

Με το τέλος της συνάντησης, συνελήφθησαν όλοι οι συνωμότες και οδηγήθηκαν στον αυτοκράτορα. Ο αρχηγός της συνωμοσίας, Ιωάσαφ, όχι μόνο δεν αρνήθηκε την ενοχή του, αλλά καυχήθηκε για την προδοσία του, αιτιολογώντας την πως προτίμησε να σώσει την Εκκλησία «απ' τους Άζυμους (Καθολικούς) και την βδελυρά ένωση», ακόμη κι αν γι' αυτό θα έπρεπε να βάλει «τέλος στην ύπαρξη αυτής της αυτοκρατορίας». Θεωρώντας ότι η πτώση και κατάκτηση της Πόλης

είναι μοιραία κι αναπόφευκτη, λέει καταλήγοντας: «Τι χρειάζονται λοιπόν οι υπεκφυγές; Ότι είναι να γίνει, ας γίνει». Ο Παλαιολόγος του απάντησε, επικαλούμενος την προδοσία του Ιούδα: «Αφού ήταν θέλημα Θεού, να σταυρωθεί η Κύριος ημών Ιησούς Χριστός, τότε καλά έκανε ο Ισκαριώτης και τον πρόδωσε. Άρα σε ερωτώ: Ο Ιούδας είναι συγχωρητέος;». Ο Ιωάσαφ, μπροστά σ' αυτό το επιχείρημα, προτίμησε να απαντήσει με την γνωστή ξύλινη και υπεκφεύγουσα εκκλησιαστική γλώσσα, λέγοντας: «Πεθαίνω, μαχόμενος κατά της ένωσης των Εκκλησιών. Σήμερα με κρίνεις εσύ. Αύριο ο Θεός θα δικάσει εσένα».

Φτάνουμε λοιπόν στις μέρες, όπου η Εκκλησία, εντελώς υποκριτικά και με θράσος χιλίων καρδιναλίων κι άλλων τόσων πιθήκων, «θρηνεί» τον «μαρμαρωμένο βασιλιά» που κάποτε θ' αναστηθεί και θα ξαναπάρει την Πόλη που οι ίδιοι οι ρασοφόροι έκαναν τα πάντα για να πέσει στα χέρια των Τούρκων (ας μην ξεχνάμε την αλησμόνητη ρήση του πατριάρχη Γεννάδιου, που έβγαινε στους δρόμους και καταριόταν τον Παλαιολόγο, μόλις έπεσε η Πόλη: «Δεν βλέπετε ότι η Ορθοδοξία εθριάμβευσε; Από του νυν, ουδέν πλέον φοβείται»), όπως κι έκαναν τα πάντα για να μην φύγει απ' τα χέρια τους (βλέπε αφορισμούς και προδοσίες). Είναι αληθινά θαυμαστό, τι σχιζοφρενικές καταστάσεις μπορεί πράγματι να δημιουργήσει η περίφημη ελληνορθόδοξη «παράδοση». Ας μην ξεχνάμε, πως την έλευση του ίδιου άγγελου Κυρίου, που σύμφωνα και πάλι με την ελληνορθόδοξη «παράδοση», παρέλαβε τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο και τον μαρμάρωσε, μέχρι την μεγάλη ώρα που θα επέστρεφε και πάλι για να ξαναπάρει την Πόλη (τι ανοησίες που ήταν και είναι διατεθειμένος να πιστέψει ο κόσμος...), «προφήτευαν» οι ανθενωτικοί ρασοφόροι και πριν την Άλωση. Μόνο που θα ερχόταν για διαφορετικό σκοπό: Να καθαιρέσει τον Παλαιολόγο και να ορίσει άλλον αυτοκράτορα -προφανώς ανθενωτικό. Ως τέτοιο «θείο» σημάδι μάλιστα, ερμήνευσαν μια έκλειψη σελήνης που συνέβη την 23η Μαΐου 1453, σπέρνοντας τον πανικό και ενισχύοντας τις υπονομευτικές ενέργειες.

Αλλά μιας και έγινε -αναπόφευκτα- η αναφορά στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, θα ήταν σκόπιμο να ληφθούν υπόψιν και κάποιες παράμετροι -λιγότερο γνωστές- που αφορούν τον θάνατό του. Γνωρίζουμε σήμερα -από το χρονικό του Γεωργίου Φραντζή-, πως ο Παλαιολόγος έπεσε ηρωικώς μαχόμενος κι όταν αναγνωρίστηκε απ' τους Τούρκους το πτώμα του από τους χρυσούς δικέφαλους αετούς που κοσμούσαν τα πέδιλά του, αποκεφαλίστηκε και το μεν κεφάλι εστάλη ως τρόπαιο σε περιφορά στις οθωμανικές κτήσεις, ενώ το σώμα του παραδόθηκε στους χριστιανούς για να ταφεί με βασιλικές τιμές. Το ερώτημα που αμέσως προκύπτει,

είναι: Που 'ν 'το; Που είναι ο τάφος του; Γιατί απ' την στιγμή που οι ίδιοι οι Οθωμανοί παρέδωσαν όπως λέγεται το σώμα του, δεν υπήρχε κανέναν λόγο να τον θάψουν κάπου κρυφά. Εκτός κι αν το εξαφάνισαν οι ανθενωτικοί. Αλλά σε κάθε περίπτωση, δεν θα είχε διασωθεί από μαρτυρίες αυτός ο τόπος; Αντ' αυτού γίνεται βομβαρδισμός ανοησιών περί «μαρμαρωμένου βασιλιά» (κάποιοι αιθεροβάμονες παραμυθατζήδες μάλιστα, επικαλούνται σήμερα μέχρι και μαρτυρίες Τούρκων, οι οποίοι λένε ότι γνωρίζουν που βρίσκεται ο «μαρμαρωμένος βασιλιάς» [υπονοείται κάπου στα υπόγεια της Αγιάς Σοφιάς]). Ο Ενετός γιατρός, Νικολό Μπαρμπάρο, γράφει πως *«Για τον αυτοκράτορα κανένας δεν μπόρεσε να μάθει ποτέ είδηση για τις πράξεις του. Ούτε ζωντανός βρέθηκε κι ούτε νεκρός, αλλά μερικοί λένε ότι τον είδαν ανάμεσα στα πτώματα των σκοτωμένων»*. Μήπως θα πρέπει να αξιολογηθούν καλύτερα και οι εκδοχές που αναφέρονται σε τουλάχιστον τρία χρονογραφήματα (του επίσκοπου Σαμουήλ, του Αρμένιου Αβραάμ απ' την Άγκυρα και του Νικολά της Τούκια) που σύμφωνα μ' αυτές, ο Παλαιολόγος δεν σκοτώθηκε στην μάχη, αλλά τις κρίσιμες στιγμές, κατέφυγε σε πλοίο και διέφυγε; Άλλωστε, η εικόνα που προκύπτει από τα περισσότερα χρονικά, είναι ότι αυτοί που αντιστάθηκαν περισσότερο ήταν οι Γενουάτες μισθοφόροι (αν και ο αρχηγός τους Τζιοβάνι Τζιουστινιάνι, εγκατέλειψε κι αυτός την μάχη δύο ημέρες πριν την Άλωση), παρά οι ίδιοι οι Βυζαντινοί. Όλα αυτά στην κρίση του καθενός...